

SITOUTTAVAN KOULUYHTEISÖTYÖN KEHITTÄMISTYÖTÄ TEHDÄÄN PILOTOIMALLA

- opetus- ja kulttuuriministeriön koordinoi sitouttavan koulu-yhteisötyön kansallista kehittämistyötä
 - paikalliseen kehittämistyöhön on myönnetty yhteensä 12,5 miljoona euroa rahoitusta vuosille 2021–2023
- 24 pilottihanketta, joissa mukana yhteensä 126 opetuksen järjestäjää
- mukana 550 perusopetuksen koulua ja 117 000 5.–9.-luokkien oppilasta
- rahoituksen painopisteet ovat poissaoloja ennaltaehkäisevässä työssä:
 - alueellinen koordinaatio sekä poissaoloihin liittyvän toimintamallin kehittäminen
 - opetusvelvollisuuteen sitomattomat työntekijät (kouluvalmentajat)
 - Oman ryhmän tunnint (tunne- ja vuorovaikutustaitojen vahvistaminen, ryhmäyttäminen)

Huoltajat ovat usein epätietoisia koulun toimintatavoista oppilaiden hyvinvoinnin edistämiseksi ja poissaoloihin puuttumiseksi

Vaikka ongelmalliset koulupoissaolot koskettavat vain pientä osaa oppilaista, monissa perheissä koetaan ajoittain huolta oppilaan epäsäännöllisestä koulunkäynnistä. Karvin aikaisemmin julkaisemien arviointitulosten mukaan noin neljännes huoltajista on ollut huolissaan oman lapsen viihtymisestä koulussa, lapsen haluttomuudesta mennä kouluun sekä oman lapsen poissaoloista koulussa. Huoltajien näkökulmasta koulussa viihtymiseen vaikuttavat erityisesti opettajien ja oppilaiden välinen vuorovaikutus, riittämätön tuki oppimiseen sekä kiusaaminen, yksinäisyys ja ongelmat kaverisuhteissa. Haastatellut huoltajat korostivat kohdatuksi tulemisen kokemusta ja toimivaa vuorovaikutusta koulun työntekijöiden kanssa (Markkanen ym. 2022). Oman lapsen haasteet säännöllisessä koulunkäynnissä ovat huoltajille usein erittäin kuormittava ja huolta herättävä asia. Ongelmallisten poissaolojen ensimerkit tunnistetaan nimenomaan kotona.

Kansallinen koulutuksen arviointikeskus (Karvi) toteuttaa vuosina 2021–2023 sitouttavan koulu-yhteisötyön arvioinnin. Arviointi on osa opetus- ja kulttuuriministeriön koordinoimaa kansallista kehittämistyötä, jonka tavoitteena on vähentää ja ennaltaehkäistä poissaoloja perusopetuksessa sekä luoda myönteistä toimintakulttuuria kouluissa. Karvin arviointi tuottaa tietoa kansallisen kehittämistyön tueksi samalla tukien paikallisia toimijoita oman kehittämistyönsä suuntaamisessa. Arvioinnin keskiössä ovat sitouttavan koulu-yhteisötyön mahdollistavat ja poissaoloihin puuttumista edistävät hallinnolliset ja rakenteelliset ratkaisut, kouluun kiinnittymistä tukevat ja poissaoloja ehkäisevät käytännöt ja pedagogiset ratkaisut sekä poissaoloihin puuttumisen toimintatavat. Arvioinnin yhteydessä Karvi keräsi 5.–9.-luokkalaisten oppilaiden huoltajilta tietoa heidän kokemuksistaan yhteisöllisyyden ja hyvinvoinnin edistämisestä koulussa sekä poissaolojen ehkäisyn ja puuttumisen toimintatavoista.

Tässä julkaisussa esitellään keskeisiä tuloksia huoltajien kokemuksia kodin ja koulun välisen yhteistyön toimivuudesta, huoltajien kokemuksia poissaoloihin liittyvistä toimintatavoista sekä toiveita näiden kehittämiseksi.

Kodin ja koulun yhteistyö on keskeistä niin poissaolojen ehkäisyssä kun niihin puuttumisessa

Yksittäisen oppilaan ongelmalliset poissaolot alkavat harvoin yhtäkkiä. Kyse on usein asteittain kehittyvästä ongelmasta, jonka ensimerkkien tunnistaminen ja niihin puuttuminen on tärkeää. Koulupoissaolojen taustalla on tunnistettu jopa 60 erilaista syytekijää.

KARVIN KEHITTÄVÄ ARVIOINTI TUKEMASSA SITOUTTAVAA KOULUYHTEISÖTYÖTÄ

- Karvi on toteuttanut arviointia koko pilotointikauden ajan
- Tutustu julkaisuihin Karvin nettisivuilla
 - Alkukartoitus loi tilannekuvan käytössä olevista toimintamalleista
 - Väliraportti kokosi yhteen ensimmäisen vuoden kehittämistyötä
 - Tämän tiivistelmäjulkaisun lisäksi koontit opetuksen järjestäjien ja luokanohjaajien kokemuksista
 - Loppuraportti julkaistaan kesäkuussa 2023

Syytekijöitä tarkastellaan tutkimuskirjallisuudessa usein neljästä näkökulmasta; yksilö-, vanhemmuus-/perhe-, koulu- ja yhteisötasolla (Kearney 2016).

Karvin arviointiaineiston mukaan huoltajat kokevat vertaissuhteiden vaikuttavan merkittävästi oman lapsen viihtymiseen koulussa (Markkanen ym. 2022). Viihtymistä edistävästä tekijöistä se oli huoltajien näkemyksen mukaan tärkein. Suuri osa huoltajista (83 %) piti kavereita yhtenä merkittävimmistä oman lapsen kouluviihtyvyyttä edistävästä tekijöistä. Useampi kuin joka neljäs vastaajista arvioi kavereiden puutteen tai yksinäisyyden sekä ongelmien kaverisuhteissa olevan koulussa viihtymistä estäviä tekijöitä. Vertaissuhteisiin liittyväksi voidaan linkittää myös turvallisuuden tunne. 45 % huoltajista mainitsee turvallisen olon koulussa viihtymistä edistäväksi tekijäksi. Kiusaaminen puolestaan estää joka neljännen vastaajan mukaan viihtymistä koulussa, turvaton olo koulussa lähes joka viidennen (18 %) vastaajan mukaan.

Vertaissuhteiden ohella opettajat ja oppimiseen sekä siihen tarjottavaan tukeen liittyvät tekijät olivat huoltajien näkemyksen mukaan merkittäviä viihtymistä edistäviä ja estäviä tekijöitä. Puolet huoltajista ilmaisi opettajien edistävän viihtymistä ja lähes joka kolmas vastaaja mainitsi oppimisen. Riittävä tuki oppimiseen oli lähes joka viidennen (17 %) vastaajan mukaan koulussa viihtymistä edistävä tekijä. Estävistä tekijöistä opettajat olivat huoltajien mukaan kaikkein yleisin, sen oli maininnut viihtymistä estävänä tekijänä kolmannes huoltajista. Seuraavaksi yleisin viihtymistä estävä tekijä oli huoltajien mukaan oppimiseen liittyvät pulmat (29 %). Yksittäisen oppiaineen viihtymistä estävänä tekijänä mainitsi joka viides vastaaja ja riittämätön tuki koulunkäyntiin esti lapsen viihtymistä koulussa 14 % vastaajista mukaan.

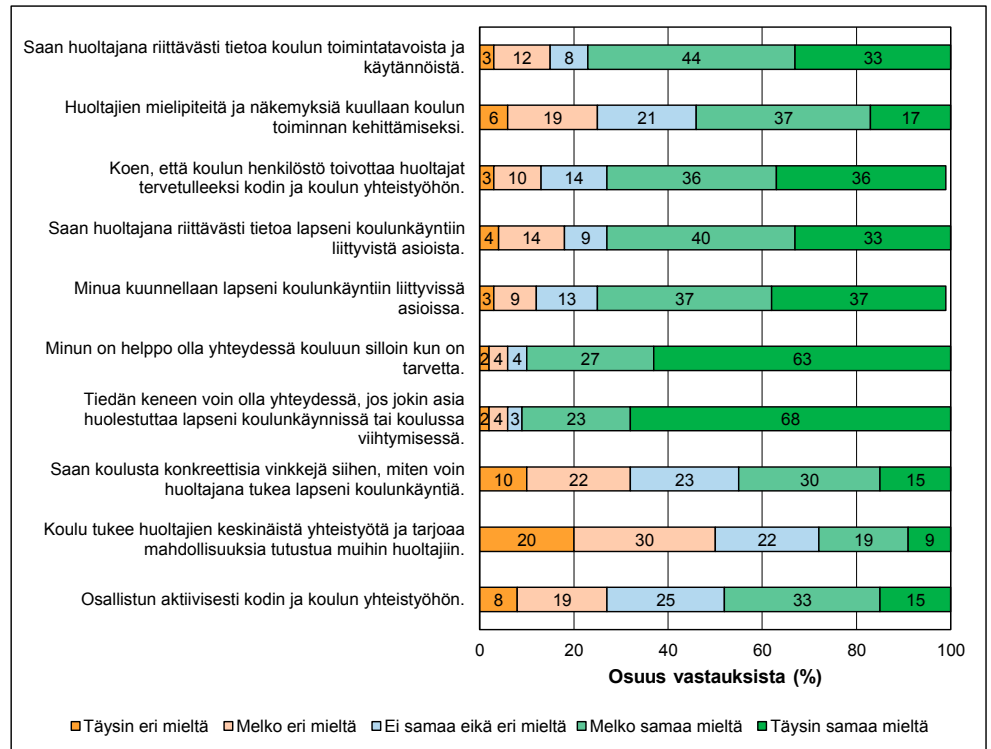
Huoltajat ovat usein epätietoisia siitä, miten koulussa edistetään oppilaiden hyvinvointia

Karvin toteuttaman arvioinnin tulosten mukaan huoltajat ovat pääsääntöisesti melko tyytyväisiä kodin ja koulun välisen yhteistyön toimivuuteen. Kolme neljäsosaa huoltajista saa tulosten mukaan oman lapsensa koulusta riittävästi tietoa koulun toimintatavoista ja käytännöistä. Lähes 90 % huoltajista myös kertoo tietävänsä, keneen koulussa voi olla yhteydessä, mikäli heille herää huoli lapsen hyvinvointiin tai oppimiseen liittyen. Lähes yhtä suuri osa huoltajista kokee myös, että heidän on tarvittaessa helppo olla yhteydessä kouluun. Erityisesti huoltajien kokemuksissa kuulluksi tulemisessa on vaihtelua. Kolme neljästä huoltajasta kokee, että heitä kuunnellaan lapsen koulunkäyntiin liittyvissä asioissa. Toisaalta taas useampi kuin joka kymmenes vastaaja on tästä eri mieltä. Lisäksi huoltajista lähes kolmannes kokee, että koulusta ei tarjota huoltajille konkreettisia vinkkejä siihen, miten he itse voivat tukea oman lapsensa koulunkäyntiä.

Huoltajien keskinäisen yhteistyön tukemisen osalta vastauksissa on enemmän hajontaa. Kaksi kolmesta huoltajasta (67 %) kokee, että koulu toivottaa huoltajat tervetulleeksi kodin ja koulun yhteistyöhön. Hieman alle puolet kyselyyn vastanneista huoltajista kokee, että oman lapsen koulussa kuullaan huoltajien mielipiteitä koulun toiminnan kehittämiseksi. Vain 28 % kyselyyn vastanneista huoltajista on samaa mieltä siitä, että koulu tukee huoltajien keskinäistä yhteistyötä ja tarjoaa mahdollisuuksia tutustua muihin huoltajiin. Hieman alle puolet huoltajista kertoo itse osallistuvansa aktiivisesti kodin ja koulun yhteistyöhön.

KODIN JA KOULUN YHTEISTYÖ KOETAAN TOIMIVAKSI, MUTTA HUOLTAJAT TUNTEVAT KOULUN HYVINVOINTITYÖTÄ HUONOSTI

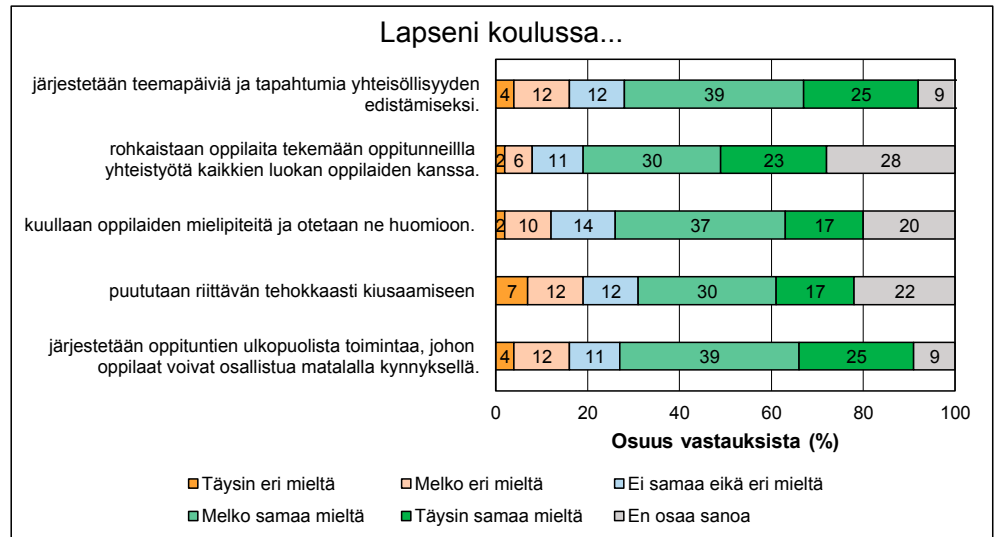
- Huoltajat ovat pääsääntöisesti melko tyytyväisiä kodin ja koulun välisen yhteistyön toimivuuteen. Hieman alle puolet huoltajista kertoo itse osallistuvansa aktiivisesti kodin ja koulun yhteistyöhön.
- Valtaosa huoltajista tietää, keeneen koulussa voi olla yhteydessä, mikäli heille herää huoli lapsen hyvinvointiin tai oppimiseen liittyen. Yhteydenottaminen koetaan myös helpoksi.
- Hieman alle puolet huoltajista kokee, että oman lapsen koulussa kuullaan huoltajien mielipiteitä toiminnan kehittämiseksi.
- Vain joka neljäs kyselyyn vastanneista huoltajista on sitä mieltä, että koulu tukee huoltajien keskinäistä yhteistyötä ja tarjoaa mahdollisuuksia tutustua muihin huoltajiin.
- Huoltajat ovat usein epätietoisia koulun hyvinvointityön toimintatavoista.

KUVIO 1. Huoltajien kokemukset kodin ja koulun yhteistyöstä (n = 3601–3612)

Kodin ja koulun välisen yhteistyön käytäntöjen lisäksi huoltajat saivat esittää näkemyksensä oppilaiden hyvinvointia ja yhteisöllisyyttä edistävästä toiminnasta koulussa. Tulokset osoittavat kehittämistarvetta niin koulun toimintatavoissa kuin siinä, miten niistä viestitään huoltajille (kuvio 2). 62 % huoltajista ilmoittaa, että oman lapsen koulussa järjestetään teemapäiviä ja tapahtumia yhteisöllisyyden edistämiseksi. Hieman yli puolet huoltajista kokee, että oman lapsen koulussa rohkaistaan oppilaita tekemään oppitunneilla yhteistyötä kaikkien luokan oppilaiden kanssa ja lähes yhtä suuri osuus (53 %) huoltajista on sitä mieltä, että koulussa kuullaan oppilaiden mielipiteitä ja otetaan ne huomioon. Alle puolet (44 %) huoltajista kertoo, että oman lapsen koulussa järjestetään oppituntien ulkopuolista toimintaa, johon oppilaat voivat osallistua matalla kynnyksellä. Erilaisen yhteisöllisyyttä edistävän toiminnan lisäksi oppilaiden hyvinvoinnin näkökulmasta turvallisella kouluympäristöllä on suuri merkitys oppilaan hyvinvointiin. Tulosten perusteella huoltajat kokevat, että koulun kiusaamisen vastainen työ ei ole riittävää. Lähes joka viides huoltaja kokee, että oman lapsen koulussa ei puututa riittävän tehokkaasti kiusaamiseen.

Arviointitulosten mukaan huoltajat ovat usein epätietoisia koulun hyvinvointityön toimintatavoista. Tästä kertoo niiden huoltajien suuri osuus, jotka olivat valinneet tätä teemaa kartoittavien väittämien kohdalla ”en osaa sanoa” -vastausvaihtoehdon. Teemapäivien osalta joka kymmenes huoltaja ei osannut ottaa väittämään kantaa, muiden väittämien osalta epätietoisia oli viidennes huoltajista. Oppitunnilla tapahtuvaa oppilaiden yhteistyön tukemista koskevan väittämän osalta lähes 30 % huoltajista oli valinnut en osaa sanoa -vastausvaihtoehdon.

KUVIO 2. Huoltajien kokemukset kouluhyvinvointia edistävästä toimintatavoista (n = 3606–3612)

Huoltajilta kysyttiin myös avokysymyksellä, miten oman lapsen koulussa edistetään oppilaiden hyvinvointia ja yhteisöllisyyttä. Myös avovastaukset osoittivat, että huoltajat ovat saaneet koulusta hyvin vaihtelevasti tietoa tästä. Osa huoltajista kuvasi vastauksissa laajasti ja monipuolisesti hyvinvointia ja yhteisöllisyyttä edistävää toimintaa niin osana arkista koulunkäyntiä kuin erilaisia teemapäiviä ja tapahtumia:

”Koko koulun tempaukset, tapahtumat, kummiluokat ja yhteistoiminta luokkarajojen yli, paikkojen ja parien vaihtaminen luokassa.”

”Oppilaiden ja opettajien yhteistyö on hyvää. Musiikkivälitunnit! Joskus rennommat ryhmätehtävät.”

”Ryhmien sijoittaminen, parityöskentelyt ja oppilaiden mielipiteet niihin.”

Osa huoltajista katsoi vastausten mukaan hyvinvoinnin ja yhteisöllisuuden edistämistä suppeammin; heidän vastauksissaan korostuivat vain erilliset tapahtumat, teemapäivät ja tempaukset. Näiden osalta huoltajien kokemukset myös olivat vaihtelevia, kaikki eivät pitäneet näitä erityisen toimivina oman lapsen kokemusten näkökulmasta:

”Joitain tempauksia on ollut. Oma teinijurottajani ei ole ollut niistä innostunut.”

”Paljon erilaisia tempauksia ym.”

”Yritetään kyllä järjestää esim. välituntipuhua, mutta nämäkin, kuten niin moni muukin asia on tarkoitettu niille, jotka ovat muutenkin rohkeita ja sosiaalisesti aktiivisia, ekstrovertejä. Hiljaisemmat ja aremmat jäävät kaikessa ulkopuolelle. Kuten on aina ollut.”

Suuri osa avokysymykseen vastanneista huoltajista ei osannut kertoa tarkemmin, miten oppilaiden hyvinvointia ja yhteisöllisyyttä koulussa edistetään:

”En oikeastaan tiedä, tehdäänkö. Kotiin asti ei ole kantautunut tällaisesta tietoa.”

”Ei mitään hajua (lapsi sanoo, että teemapäivät)”

”Hyvin heikko kuva näistä asioista, lähinnä osaisin arvata mitä tämän eteen tehdään.”

Huoltajilta pyydettiin myös kehittämisehdotuksia siihen, miten koulun yhteisöllisyyttä edistävää toimintaa voisi kehittää. Huoltajien vastauksissa korostuivat erityisesti oppilaiden osallisuuden vahvistaminen ja heidän toiveidensa kuuleminen:

HUOLTAJAT OVAT EPÄTIETOISIA POISSAOLoihin LIITTYVISTÄ KÄYTÄNNÖISTÄ

- Huoltajat tarvitsevat lisää tietoa oman lapsensa koulun toimintatavoista. Viidennes huoltajista ei tiennyt, millainen poissaoloihin puuttumisen malli oman lapsen koulussa on käytössä.
- Vähän yli puolet huoltajista kokee, että lapsen koulusta saatu ohjeistus erilaisissa poissaolotilanteissa toimimiseen on ollut selkeää ja riittävää.
- Erityisesti huoltajat olivat epä-tietoisia siitä, miten heidän tulisi toimia silloin, jos poissaololle ei ole selkeää syytä tai oma lapsi on luvattomasti poissa koulusta.

”Olen tullut ymmärtämään, että oppilaskunta edustaa oppilaita ja kertoo mielipiteensä, jonka mukaan toimitaan. Pitäisikö tätä kehittää? Oppilaskuntaan hakeutuu usein tietynlaisia, sosiaalisesti lahjakkaita oppilaita – miten muut huomioidaan?”

”Mahdollisuus vaikuttaa olisi helppoa. Esim. Koulun somessa kyselyjä.”

”Aktivera barnen att själva få vara med och bestämma, ge förslag till förbättringar. Delaktighet ger gemenskapskänsla och skapar trivsel.”

”Kuunnellaan enemmän nuoren toiveita. Luokkavaihdot nopeammin ettei koko kouluvuosi ensin mene penkin alle ja sitten vasta tapahtuu muutoksia. Jaaritukset ”kyllä pitää koulussa käydä” ei auta nuorta jolla asiat vinossa.”

Huoltajien vastauksissa kannettiin huolta myös kiusaamisen vastaisesta työstä ja koulupäivän turvallisuudesta. Huoltajat toivat tässä yhteydessä esiin toiveen kiusaamisen vastaisen työn kehittämisestä sekä tunne- ja vuorovaikutustaitojen tukemisesta:

”Kaveritaitoja voisi käydä läpi luokissa. Nostaa esille esim. Tyttöjen harjoittamaa näkymätöntä kiusaamista, jotta kiusaajat ymmärtäisivät tekevänsä väärin.”

”Kaikki oppilaat huomioitaisiin jollain tavoin, hiljaisemmatkin. Jos huomataan joidenkin jäävän yksin, panostetaan juuri heihin eikä anneta heidän luisua pois yhteisöstä ja nimenomaan opettajat näyttäisivät omalla esimerkillään, että kaikki ovat yhtä arvokkaita ja yhtä tärkeitä. Ei vaan ne, jotka ovat aina äänessä ja saavat hyviä tuloksia ja ovat parhaista perheistä.”

”Työrauhaan ja kiusaamiseen puuttuminen tehokkaammin.”

”Kiusaamista ja ulkopuolelle jättämistä ei saisi katsoa läpi sormien. Ei saisi kääntää selkää sille, että kuulee kaveriporukan naureskelevan luokkakaverille, tai sille, että joku vetäytyy aina porukasta. Vetäytyvä nuori ei luultavasti ole sellainen omasta syystä vaan siksi, että häntä tavalla tai toisella kohdellaan huonosti.”

Osa huoltajista toivoi avovastauksissa myös huoltajien keskinäisen yhteistyön vahvistamista. Näissä vastauksissa näkyivät erityisen paljon koronatilanteen aiheuttamat poikkeusolot, joiden vuoksi kodin ja koulun yhteisiä tapahtumia ei ole voitu järjestää. Tämä heijastui vastauksiin myös siten, että huoltajien oli vaikea esittää kehittämisehdotuksia, sillä he kokivat, että heillä on liian vähän tietoa siitä, miten koulussa tällä hetkellä toimitaan. Huoltajat toivoivat, että poikkeustilanteesta johtuneiden rajoitusten poistuttua kodin ja koulun yhteistyöhön kiinnitettäisiin erityisen paljon huomiota:

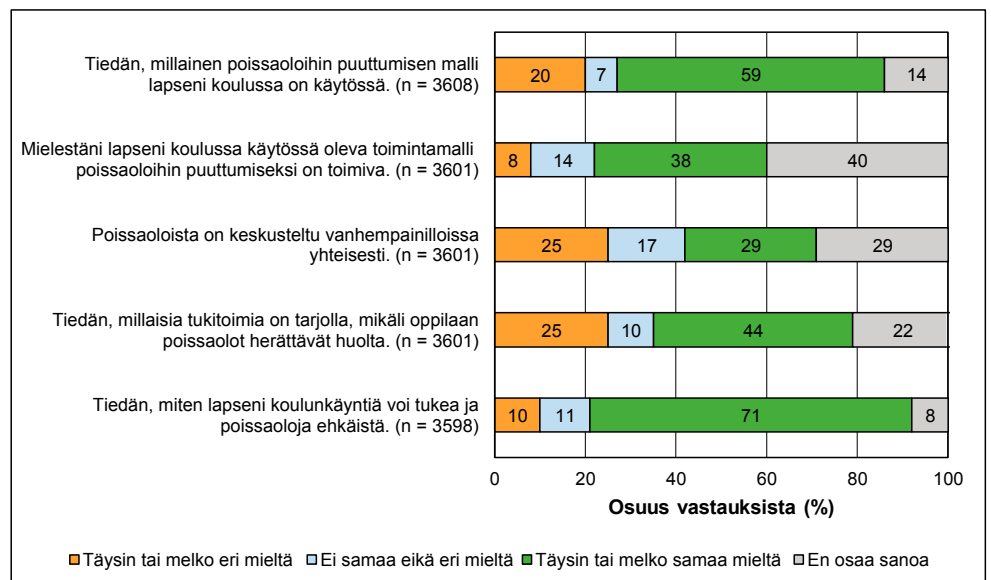
”Jokin tapa, jolla yläkoululaisten vanhemmat voisivat verkostoitua ja saada toisiltaan vertaistukea. En tunne ysiluokkalaistani luokkakavereiden vanhempia lainkaan. Voisi olla esim. vanhempien tapaamisia koululla ja yhteinen WhatsApp-ryhmä.”

”Korona-aikana ei ole ollut mitään yhteisöllistä tapahtumaa, sitä on jatkunut koko lapsen yläkouluajan. Vaikea kehittää kun en tiedä mitä ollut aiemmin.”

Huoltajat tarvitsevat konkreettisia ohjeita poissaolotilanteissa toimimiseen

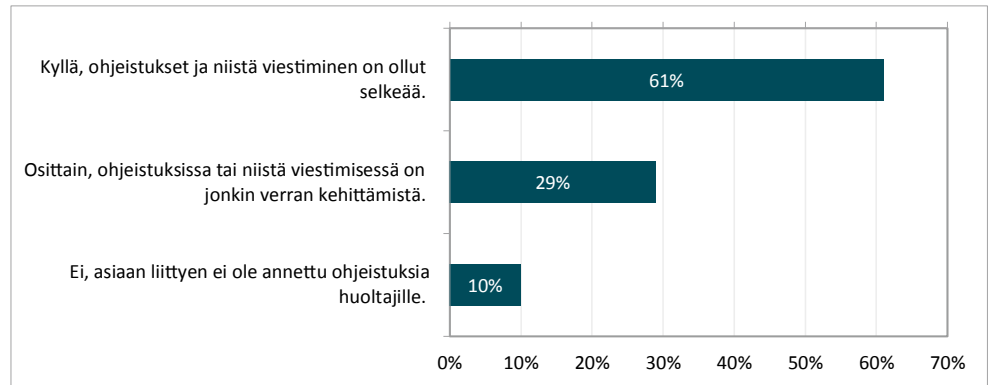
Arviointitulosten mukaan koulupoissaolot herättävät laajasti huolta perheissä. Huoltajille suunnattuun kyselyyn vastanneista 5.–9.-luokkalaisten oppilaiden huoltajista joka neljäs ilmoittaa olleensa joskus huolissaan oman lapsen koulupoissaoloista. Huoltajien arviot poissaoloihin liittyvistä käytännöistä oman lapsensa koulussa osoittavat, että huoltajat tarvitsevat lisää tietoa oman lapsensa koulun toimintatavoista. Viidennes huoltajista ei tiennyt, millainen poissaoloihin puuttumisen malli oman lapsen koulussa on käytössä. 14 % huoltajista oli tämän väittämän kohdalla valinnut en osaa sanoa -vaihtoehdon, joten myös näiden vastaajien voidaan katsoa olevan epä-tietoisia siitä, millainen poissa-

oloihin puuttumisen malli oman lapsen koulussa on käytössä. Mallin tunsivat vain hieman yli puolet (59 %) huoltajista. Toimintamallin arvioi toimivaksi 38 % huoltajista. Tämän kysymyksen osalta 40 % vastaajista oli valinnut en osaa sanoa vaihtoehdon, mikä kertoo osaltaan siitä, että mallin ollessa monelle huoltajista tuntematon, myös sen toimivuuden arviointi osoittautui haastavaksi. Kaikilla huoltajilla ei myöskään ole oman lapsen kautta minkäänlaisia kokemuksia säännölliseen koulunkäyntiin tarvittavasta tuesta, joten toimintamallin arviointi voi tältäkin osin olla haastavaa kaikille huoltajille. Kahdeksan prosenttia huoltajista oli melko tai täysin eri mieltä siitä, että käytössä oleva toimintamalli poissaoloihin puuttumiseksi on toimiva. Neljännes huoltajista myös kokee, että poissaoloista ei ole keskusteltu vanhempainilloissa yhteisesti eikä huoltajalla ole tietoa siitä, millaisia tukitoimia on tarjolla, mikäli oppilaan poissaolot herättävät huolta. Näidenkin kysymysten kohdalla en osaa sanoa -vaihtoehdon valinneiden vastaajien osuus oli suuri, mikä vahvistaa kuvaa siitä, että huoltajat ovat usein epätietoisia siitä, missä ja miten poissaoloihin liittyvistä teemoista on käyty keskustelua. Suuri osa huoltajista (71 %) ilmoitti kuitenkin tietävänsä, miten oman lapsen koulunkäyntiä voi tukea ja poissaoloja ehkäistä. Joka kymmenes huoltaja tarvitsisi myös tästä asiasta lisää tukea. (kuvio 3).

KUVIO 3. Huoltajien kokemukset poissaoloihin liittyvistä käytännöistä oman lapsen koulussa

Huoltajilta kysyttiin myös siitä, kuinka toimivina he pitävät oman lapsen koulusta annettuja ohjeistuksia erilaisissa poissaolotilanteissa toimimiseen. Kysymyksessä täsmennettiin, että ohjeistukset voivat koskea esimerkiksi sitä, miten poissaoloista ilmoitetaan koululle (sairaspoissaolot, lääkärikäynnit tai muut lyhyemmät poissaolot), miten pidempiä poissaoloja varten anotaan vapaata ja miten huoltajan tulee toimia, mikäli lapsi on luvottomasti poissa koulusta. Vähän yli puolet (61 %) huoltajista kokee, että lapsen koulusta saadut ohjeistukset ja niistä viestiminen on ollut selkeää ja riittävä, hieman alle kolmanneksen mielestä ohjeistuksissa ja niistä viestimisessä on jonkin verran kehitettävää. Joka kymmenes huoltaja ilmoittaa, ettei oman lapsen koulusta ole annettu ollenkaan ohjeistuksia huoltajille asiaan liittyen (kuvio 4).

KUVIO 4. Huoltajien kokemukset koulusta annetuista poissaoloja koskevista ohjeistuksista

Huoltajat saivat avovastauksilla täsmentää, miten koulusta annettavia ohjeistuksia tulisi kehittää. Erityisesti huoltajat toivoivat selkeämpiä ohjeistuksia muihin kuin kokonaista koulupäivää koskevien sairaspöissaolöjen ilmoittamiseen. Huoltajat olivat esimerkiksi epätietoisia siitä, miten heidän tulisi ilmoittaa, mikäli lapsi on esimerkiksi lääkärikäynnin vuoksi pois koulusta vain osan koulupäivää:

”Miten ja kenelle ilmoitetaan lyhyet poissaolot, kuten lääkärikäynti kesken koulupäivän?”

”Ohjeistus kuinka ilmoittaa pidemmästä sairauspöissaolosta olisi tarpeen. Ei siis varsinainen loma-anomus vaan tilanteissa, joissa tiedetään jo etukäteen sairauden jatkuvan useita päiviä.”

”Mieleeni ei ole jäänyt ohjeistuksia, enkä löydä sellaisia mistään. Vain jos lähtee lomamatkalle on selvät ohjeet. Muut tulleet selväksi kantapään kautta.”

”Parin tunnin poissaoloa esim. lääkärikäyntiä ei pysty laittamaan suoraan wilman poissaoloihin vaan pitää laittaa erillinen viesti. Opettajilla ei selkeästi tietoa mitä valintoja vanhemmilla olemassa.”

Huoltajien vastauksissa korostui epätietoisuus tilanteissa, joissa lapsi on ollut luvattomasti poissa koulusta tai poissaolon taustasyy on huoltajallekin hieman epävarma ja hänelle on herännyt huoli lapsen haluttomuudesta lähteä kouluun. Huoltajat olivat epätietoisia luvattomista poissaoloista ilmoittamisen käytännöistä sekä myös siitä, miten koulussa toimitaan silloin kun lapsi on luvatta pois opetuksesta. Arviointiaineistosta käy ilmi, että lähes viidennes (18 %) huoltajista on joskus hyväksynyt oman lapsen poissaolon ilman varsinaista syytä. Epätietoisuus toimintatavoista voi olla osaltaan vaikuttamassa siihen, että huoltajat kuittaavat myös luvattomia poissaoloja hyväksytyiksi.

”En esimerkiksi tiedä miten tulisi toimia, jos lapseni olisi luvatta pois koulusta.”

”Ei ole tiedossa miten lapsen luvattomia poissaoloja käsitellään.”

”Miten huoltajan tulee toimia luvattomien poissaolöjen suhteen. Mistä apua jos lapsi selkeästi pinnaa?”

”Wilma-järjestelmä ei anna mahdollisuutta vanhemmalle merkitä poissaoloa luvattomaksi. Vaikka nuori olisi ollut luvatta pois koulusta ja vanhempana sen ilmoittaa, Wilmaan tulee poissaolomerkintä. Wilman poissaolokuittauksen vaihtoehdot liittyvät vain hyväksytyihin syihin olla pois.”

Huoltajat toivoivat myös, että samalla kun poissaoloista ilmoitetaan kouluun sähköisen oppilastietöjärjestelmän kautta, olisi mahdollista tuoda esiin omaa huolta lapsen koulunkäynnistä tai poissaolöjen taustalla olevia syitä:

”Ei ole vaihtoehtoa luvalliselle ei sairaudesta johtuvalle poissaolölle. Pommiin nukkuminen on aina luvaton. Jos lapsella aamulla on ahdistusta, eikä kouluun meno onnistu, olen merkinnyt sen sairaspöissaolöksi.”

TIEDONKERUUN TOTEUTUS TARKEMMIN

- Sitouttavan koulu yhteistyön erityisavustusta saaneiden opetuksen järjestäjien kouluista valittiin harkinnanvarainen näyte, joista aineisto kerättiin keväällä 2022. Koulujen rehtoreita pyydettiin välittämään kysely sekä siihen liittyvä saatekirje eteenpäin 5.–9.-luokkien oppilaiden huoltajille
- Huoltajakyselyyn vastasi yhteensä 3615 huoltajaa 135 eri koulusta. Vastanneista huoltajista 88 % oli naisia, 10 % miehiä ja 2 % ei halunnut ilmoittaa sukupuoltaan.
- Kyselyyn vastanneista huoltajista 92 % puhui äidinkielenään suomea, 6 % ruotsia ja 2 % jostain muuta kieltä.

”Poissaoloilmoitukset wilmaan laajempina kokonaisuutena. Esim. vanhemmat voivat ilmoittaa rasti ruutun -tavalla syyn, esim. myöhästyminen tai jos näkee haluttomuutta lähteä kouluun ja epäilee lintsausta niin rastiruutuun vanhemman toimesta ja yhdessä syyn selvittämistä ja asioiden ”purkaminen” rakentavasti.”

Osa huoltajista toivoi laajemminkin tiiviimpää kodin ja koulun välistä yhteistyötä ja viestintää, mikä tukisi myös huolen puheeksi ottamista mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Samalla painotettiin viestinnän sävyn ja yhtenäisten toimintatapojen merkitystä:

”Informationen från skolan till hemmen är bristfällig. Skolans system verkar vara att man använder sig av brandsläckartekniken. Först när t.ex frånvaro eller andra problem blir ”stora” eller stör undervisningen i klass så tar man itu med barnet och föräldrarna!”

”Luokanvalvoja voisi säännöllisesti laittaa vanhemmille viestiä luokan yleisestä tilanteesta, myös poissaolojen suhteen ja kannustaa olemaan yhteydessä, jos oman lapsen koulunkäynti/poissaolot mietittyvät.”

”Tapa miten opettaja viestii. Sairaspoissaoloille ei voi mitään, ja sairaan lapsen kohdalla on oltava mieluummin empaattinen kuin kuulusteleva.”

”Ei auta jos koulussa on käytössä käytännöt poissaolojen kitkemiseksi, jos opettajat ja muu oppilashuolto ei niitä noudata ja ole lainkaan kiinnostunut siitä käykö lapsi koulussa.”

”Opettajat voisi kaikella rakkaudella pakottaa pitämään edes jonkinlaista säännöllistä yhteyttä koteihin. Myöskin lasten uupumisen/väsymyksen käsittelyyn ja ehkäisyyn olisi hyvä panostaa, niin vanhempien ei tarttisi valehdella, että lapsi on kiipeä.”

Lopuksi

Huoltajilla on merkittävä rooli niin oman lapsen kouluun kiinnittymisen tukemisessa kuin poissaolojen ehkäisyssäkin. Arviointitulosten perusteella huoltajat ovat pääsääntöisesti melko tyytyväisiä kodin ja koulun väliseen yhteistyöhön. Heillä on kuitenkin melko vähän tietoa siitä, miten oman lapsen koulussa toimitaan oppilaiden hyvinvoinnin ja yhteisöllisyyden edistämiseksi. Etenkin arkinen, osa päivittäistä koulunkäyntiä ja pedagogisia ratkaisuja tapahtuva yhteisöllisyyden ja hyvinvoinnin edistäminen on jäänyt huoltajille vieraaksi. Huoltajien vastauksissa korostuivat erilaisten tapahtumien ja teemapäivien järjestäminen heille näkyvänä yhteisöllisyyden edistämisen keinona. Kaikki huoltajat eivät pitäneet näitä tapahtumia erityisen toimivina ja mukaan kutsuvina. Olisi tärkeää, että huoltajat saavat riittävästi tietoa koulun toimintatavoista, jotta he osaisivat myös kotona käydä keskustelua siitä, miten oma lapsi viihtyy koulussa ja millaisia kokemuksia oppilailla itsellään on koulun toiminnasta yhteisöllisyyden ja hyvinvoinnin edistämiseksi.

Arvioinnin tulosten mukaan huoltajat tarvitsevat lisää tietoa oman lapsensa koulun toimintatavoista poissaolotilanteista. Kaikki huoltajat eivät ole tietoisia koulun toimintamallista poissaoloihin liittyen. Huoltajat eivät myöskään pidä koulusta saatuja ohjeistuksia erilaisissa poissaolotilanteissa toimimiseen riittävän selkeinä. Erityisesti huoltajat olivat epätietoisia siitä, miten heidän tulisi toimia silloin, jos poissaololle ei ole selkeää syytä tai oma lapsi on luvattomasti poissa koulusta. Sähköinen oppilastietojärjestelmä Wilma on merkittävässä roolissa kodin ja koulun välisen yhteistyön kanavana poissaolotilanteissa. Avovastauksissa huoltajat toivat esiin, että poissaoloista ilmoittaminen tätä kautta ei anna riittävästi mahdollisuuksia tuoda esiin omaa huolta oppilaan hyvinvointiin tai poissaoloihin liittyen. Olisikin tärkeä viestiä huoltajille myös siitä, miten he voivat toimia silloin kun oman lapsen viihtyminen koulussa tai epäsäännöllinen koulunkäynti herättävät huolta.

Koronan aiheuttama poikkeustilanne vaikutti merkittävästi kodin ja koulun väliseen yhteistyöhön. Jatkossa onkin tärkeä kiinnittää huomiota siihen, että kodin ja koulun välistä yhteistyötä tietoisesti kehitetään ja huoltajat tuntevat olevansa jälleen tervetulleita osallistumaan koulun toimintaan. Huoltajien osallisuuden vahvistamista poissaoloihin liittyvien käytäntöjen kehittämisessä ei tule jättää vain sille tasolle, että huoltajille informoidaan poissaoloihin puuttumisen toimintamallista sekä siitä, miten huoltajan tulee toimia erilaisissa poissaolotilanteissa. On tärkeä kehittää toimintatapoja, joiden avulla huoltajat voidaan ottaa mukaan suunnittelemaan ja toteuttamaan erityisesti yhteisöllisyyttä ja kouluun kiinnittymistä tukevaa toimintaa. Arviointiaineisto osoitti, että huoltajat tunnistavat omien lastensa kokemusten kautta sellaisia yhteiseen toimintaan osallistumisen esteitä, joita oppilaidenkin saattaa olla vaikea tuoda koulussa esiin.

Lähteet:

Kearney C. 2016. Managing school absenteeism at multiple tiers: An evidence-based and practical guide for professionals. Oxford University Press.

Markkanen, E-L., Rumpu, N., Saarinen, J., Hyvärinen, N., Henriksson, P., Lantela, L., Lumme, M., Paalasmaa, J., Palmu, M. & Palmu, I. 2022. Sitouttavan koulu yhteistyön arviointi – Arvioinnin väliraportti. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus. Julkaisut 20:2022.

Kansallinen koulutuksen arviointikeskus

PL 380 (Hakaniemenranta 6)
00531 Helsinki

+358 29 533 5500

Nationella centret för utbildningsutvärdering

PB 380 (Hagnäskajen 6)
00531 Helsingfors

kirjaamo@karvi.fi

Finnish Education Evaluation Centre

P.O. Box 380 (Hakaniemenranta 6)
FI-00531 HELSINKI

karvi.fi